

Z DIPLOMOVÝCH PRACÍ

Margita Malá

Státní občanství

Záměrem tohoto příspěvku, který je členěn do čtyř kapitol, je podat obecný přehled o institutu státního občanství v České republice. První kapitola je věnována stručnému zhodnocení právního stavu, účinného do 31. prosince 2013. Druhá kapitola se zabývá hlavními principy nově přijaté právní úpravy. Třetí kapitola se věnuje rozdílům v nabývání státního občanství České republiky podle zmiňovaných zákonných úprav. Čtvrtá kapitola se zabývá pozbýváním státního občanství z pohledu obou zákonů.

Úvod

Státní občanství je historicky spojeno s pojetím tzv. národních států jako dominantní formy organizace politické moci. Moderní státy vznikly a dosud zůstávají založeny na obyvatelstvu, jehož převažující motivací a mocenskou legitimitou je určité historické homogenní etnikum jazykových, kulturních, náboženských a jiných společných sjednocujících znaků. Vývoj států, a tím i státní občanství, umožňuje postupně rozvíjet nejen sounáležitost politickou, ale i možnosti ekonomického a sociálního obsahu tohoto vztahu s cílem směřujícím ke konstitucionalizaci základních sociálních práv. Státní občanství je jedním z nástrojů umožňujících kombinovat funkční a právní rovinu společenské integrace.

Státní občanství je jedním ze základních atributů, na jejichž základě je založena existence každého moderního svrchovaného státu. Mezinárodní právo všeobecně uznává pravidlo, že je vnitřní záležitostí každého státu, jakým způsobem upraví ve svém právním řádu způsoby nabývání a pozbývání státního občanství. Haagská úmluva o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství z roku 1930, ačkoliv nevstoupila nikdy v platnost, je pokládána za shrnutí mezinárodního obyčejového práva v oblasti státního občanství.¹⁾ Stanoví, že: „*je věcí každého státu určit podle vlastního práva, kdo jsou jeho občane²⁾*“. Tento nezpochybnitelný princip při respektování zásad vyplývajících z obyčejového mezinárodního práva, mezinárodních smluv a všeobecně uznávaných právních

¹⁾ Viz ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*, C. H. Beck, Praha 2000, ISBN 80-7179-460-0, s. 33 – 34.

²⁾ Viz ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M. *op. cit.*, s. 33.

zásad v oblasti státního občanství napomáhá státu chránit jeho suverenitu, bezpečnost a integritu a je v současné době všeobecně přijímán.

Státní občanství lze charakterizovat jako časově trvalý, místně neomezený, bezprostřední a hluboký vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný³⁾. Z tohoto vztahu vznikají vzájemná práva a povinnosti fyzické osoby i státu, která jsou zčásti odlišná od práv a povinností fyzických osob, které nejsou občany daného státu. Obdobně se k otázce státního občanství vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13. září 1994 sp. zn. Pl. ÚS 9/94, kdy uvádí, že: „Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektivní vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí. Povinností občana je především věrnost státu, závazek k jeho obraně, výkon určitých funkcí, ke kterým je povolán, a dodržování právních předpisů státu i mimo jeho území. Konkrétní obsah státního občanství je určen zákonodárstvím jednotlivého svrchovaného státu. Je výsostným právem státu určovat podmínky, za kterých se nabývá a pozbývá státní občanství.“.

Význam státního občanství jako jednoho ze základních atributů každého moderního svrchovaného státu se často vyjadřuje tím, že způsoby nabývání a pozbývání státního občanství jsou upraveny v právních předpisech nejvyšší právní síly, tj. v ústavě a ústavních zákonech. Právní řád České republiky upravuje v současné době právní vztahy v oblasti státního občanství na úrovni ústavního zákona jako rámcovou úpravu uvedenou v čl. 12 Ústavy, který stanoví, že „nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon a že nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství“. Listina, která je součástí ústavního pořádku České republiky, uvádí v čl. 42 všeobecně uznávané pravidlo, že existuje určitý okruh práv, která právní řád České republiky přiznává pouze státním občanům (např. výkon některých povolání – soudci, vojáci, policisté, volební právo do obou komor Parlamentu České republiky apod.).

Zhodnocení právního stavu, účinného do 31. prosince 2013

Právní předpisy v oblasti státního občanství patří svou povahou mezi právní předpisy nejstabilnější. Právní úprava nabývání a pozbývání státního občanství České republiky provedená zákonem č. 40/1993 Sb., však byla atypická, neboť byla vyvolána zánikem České a Slovenské Federativní Republiky.

Tato právní úprava byla šestkrát významně novelizována a další čtyři zákony

³⁾ Státní občanství je charakterizováno různě, např. VALÁŠEK, M., KUČERA, V. *Státní občanství, Komentář*, Linde, a. s., Praha 2006, ISBN 80-7201-625-3, s. 9 – 10.

vnesly do této právní úpravy změny v souvislosti se změnami jiných právních předpisů. Při projednávání zákona č. 40/1993 Sb. v roce 2003 proto vláda České republiky rozhodla, že bude zpracována Analýza právní úpravy nabývání a pozbývání státního občanství (usnesení vlády ze dne 24. února 2003 č. 186). Po projednání této analýzy rozhodla vláda České republiky o vypracování věcného záměru nového zákona o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky (usnesení vlády České republiky ze dne 13. července 2005 č. 881). Věcný záměr nového zákona schválila vláda České republiky s tím, že bude znovu posouzena otázka umožnění dvojího státního občanství v souvislosti s udělováním státního občanství (usnesení vlády České republiky ze dne 17. března 2008 č. 254).

Zákon č. 40/1993 Sb., který nabyt účinnosti dne 1. ledna 1993 v souvislosti se vznikem samostatné České republiky, vycházel v době svého přijetí z principu jediného státního občanství a předcházení vzniku dvojího či vícero státního občanství. Připouštěl však řadu výjimek, které se pozdějšími novelizacemi zákona o státním občanství stále rozšiřovaly. Princip jediného státního občanství byl opuštěn i v zákoně č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů, který byl reakcí na křivdy bývalého totalitního režimu v oblasti státního občanství a umožnil vymezeným skupinám bývalých československých státních občanů, kteří československé, resp. české státní občanství pozbyli v letech 1948 až 1990, aby státní občanství České republiky nabyli zpět. K prolomení principu jediného státního občanství došlo také ukončením platnosti dvoustranných mezinárodních smluv uzavřených za účelem zamezení vzniku dvojího státního občanství (uzavřeny se Spojenými státy americkými, Svazem sovětských socialistických republik, Polskou lidovou republikou, Bulharskou lidovou republikou, Německou demokratickou republikou, Mongolskou republikou a Maďarskou lidovou republikou).

Předešlá právní úprava obsahovala zvláštní ustanovení upravující nabývání a pozbývání státního občanství České republiky v souvislosti se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky. Státní občané Slovenské republiky měli nadstandardní možnosti nabývat státní občanství České republiky zjednodušeným způsobem. Existuje asymetrie i v případě pozbývání státního občanství České republiky nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle, neboť při nabytí státního občanství Slovenské republiky k pozbytí státního občanství České republiky nedojde, kdežto v případech nabytí jiného cizího státního občanství, až na vyjmenované výjimky, dojde k pozbytí státního občanství České republiky. Novelou zákona č. 40/1993 Z.z., o státním občanství Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, tj. zákonem č. 250/2010 Z.z., kterým se mění a doplňuje zákon Národní rady Slovenské republiky č. 40/1993 Z.z., o státním občanství Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, byla vytvořena další asymetrie; slovenský státní občan, který na vlastní žádost nabude státní občanství České republiky, automaticky pozbude své původní státní občanství s výjimkou

těch slovenských občanů, jejichž manžel nebo manželka je v době nabytí státního občanství České republiky státním občanem České republiky.

S právní úpravou byly spojeny problémy i v případě nabývání státního občanství České republiky udělením na žádost, zejména při prokazování splnění zákon-
ných podmínek nebo při jejich objektivním zhodnocení.

Právní úprava v souvislosti s pozbýváním státního občanství České republiky prohlášením neumožňovala pozbytí státního občanství České republiky těm státním občanům České republiky, kteří žádali o udělení cizího státního občanství a právní řád cizího státu vyžadoval prokázání pozbytí dosavadního státního občanství, neboť zákon č. 40/1993 Sb. umožňoval platně se vzdát prohlášením státního občanství České republiky až poté, kdy státní občan České republiky toto cizí státní občanství nabyt, a nemohl tak učinit před jeho nabytím.

Zákon č. 40/1993 Sb. rovněž přinášel problémy při automatickém pozbývání státního občanství České republiky nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle, jak z důvodů „evidenčních“, neboť většina států neozna-
muje jiným státům, že jejich státní občan nabyt na základě výslovného projevu vůle další státní občanství, tak z důvodů dopadu na státní občany, kteří zpravidla nechťeli státní občanství České republiky pozbyt. Někteří bývalí státní občané České republiky, kteří z nevědomosti nebo i úmyslně neoznámili příslušným úřadům České republiky, že nabyli cizí státní občanství, jsou považováni (omylem) za státní občany České republiky. Prokazují se občanským průkazem nebo cestov-
ním dokladem České republiky, které již ztratily platnost. Doklady skutečně měly pozbyt platnost, ale tím, že pozbytí státního občanství nebylo oznámeno a doklad má určitou dobu platnosti, tak nikdo nemohl poznat, že už vlastně platné nejsou. Navíc těmto osobám byly často vystavovány i doklady nové, protože příslušné úřady nebyly informovány, že už nejde o občany České republiky. Evidence fyzic-
kých osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky, tak není zcela objektivní a je neúplná.

Právní úprava v souvislosti se zjišťováním, prokazováním a osvědčováním státního občanství České republiky byla velmi stručná a nedostatečná. Pouze v omezené míře byly stanoveny požadavky na předložení dokladů a sdělení údajů, které byly ke zjištění státního občanství České republiky a k případ-
nému vydání osvědčení nebo potvrzení o státním občanství České republiky nezbytné. Nepříliš jasná ustanovení zákona č. 40/1993 Sb. umožňovala zamě-
ňovat postupy při vydávání osvědčení nebo potvrzení o státním občanství České republiky a obsahový rozdíl mezi osvědčením o státním občanství České republiky a potvrzením o státním občanství České republiky nebyl zcela zřejmý a tyto dokumenty jsou vzájemně zastupitelné. Nebyla omezena časová platnost osvědčení o státním občanství České republiky a bylo se tak možno prokazovat i několik let starým osvědčením o státním občanství České republiky, i když

mohlo dojít v době od jeho vystavení k významné změně státoobčanského statusu fyzické osoby.

Nezbytnost nové právní úpravy v jejím celku spočívá v tom, že předešlá právní úprava vznikala v poměrně značné legislativní tísní v době zániku České a Slovenské Federativní Republiky. Právní úprava nedostatečně ochraňovala zájmy a potřeby České republiky, byla v mnoha ohledech překonána, trpěla řadou nedostatků jak co do neexistence jednoznačné úpravy, tak co do neexistence procesní úpravy, nereagovala dostatečně na poslední trendy prosazující se v oblasti státního občanství ve vyspělých státech, včetně států Evropské unie. Právní úprava působila v praxi problémy, které nešlo překonat pouze jejím výkladem nebo další novelou.

Zákon č. 186/2013 Sb. vyšel ze záměru upravit komplexně v jediném právním předpisu základní principy a podmínky pro nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, tj. způsoby jeho nabývání a pozbývání, otázky týkající se jeho zjišťování, prokazování a osvědčování, dále vedení evidence fyzických osob, které státní občanství České republiky nabyly nebo pozbyly. Nová právní úprava odráží zkušenosti z aplikace předešlé právní úpravy v praxi.

Hlavní principy nově přijaté právní úpravy

Hlavním cílem nově přijaté právní úpravy je vytvořit transparentní podmínky pro nabývání a pozbývání státního občanství České republiky a předejít vzniku případů bezdomovectví jako nežádoucího osobního statusu fyzických osob.

Dalším cílem této právní úpravy je uzavřít problematiku nabývání státního občanství České republiky v souvislosti se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky. Slovenští státní občané, kteří dosud mohli nabývat české státní občanství zjednodušeným způsobem prohlášením podle § 18a až 18c zákona č. 40/1993 Sb., budou nyní nabývat české státní občanství za podmínek jako státní občané jiného členského státu Evropské unie. Ze statistických údajů, kterými disponuje Ministerstvo vnitra, je navíc zřejmé, že počty prohlášení učiněných podle výše uvedených ustanovení dlouhodobě každoročně výrazně klesají, až stagnují.

Výjimku z uvedeného představují případy těch fyzických osob, které byly k datu zániku československé federace státními občany České a Slovenské Federativní Republiky a nenabyly ani státní občanství České republiky, ani státní občanství Slovenské republiky.

Nová právní úprava zohledňuje členství České republiky v Evropské unii a umožňuje státním občanům členských států Evropské unie nabytí státní občanství České republiky udělením za splnění mírnějších, přesně definovaných podmínek. Právní postavení státních občanů členských států Evropské unie umož-

ňuje jejich rychlejší integraci do české společnosti vyplývající z práv zaručených právem Evropských společenství. Tato úprava se vztahuje i na občana Švýcarské konfederace a na občana státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru.⁴⁾

Nabývání státního občanství České republiky

Státní občanství České republiky se nabývá narozením, určením otcovství, osvojením, nalezením na území České republiky, udělením a prohlášením. Specifickým způsobem nabývá státní občanství České republiky dítě na základě svěření do náhradní péče na území České republiky.

Nabytí státního občanství České republiky narozením, určením otcovství a osvojením je vázáno na státní občanství České republiky alespoň jednoho z rodičů, resp. osvojitelů. Nová právní úprava zabráňuje bezdomovectví v případě, kdy se na území České republiky narodí dítě, jehož rodiče jsou bezdomovci a které narozením nenabýlo občanství žádného státu. Stejně tak zákon č. 186/2013 Sb. zabezpečuje předcházení bezdomovectví tím, že osoba nalezená na území České republiky nabývá za zákonem stanovených předpokladů státní občanství České republiky.

Nabytí státního občanství České republiky udělením vyžaduje podání žádosti a splnění přesně definovaných podmínek, které se váží k pobytu žadatele na území České republiky a akcentují jeho vztah k České republice. Některé podmínky pro udělení státního občanství České republiky je možné prominout s přihlédnutím ke konkrétním poměrům žadatele. Nová právní úprava pak umožňuje zjednodušené udělení státního občanství České republiky těm osobám, které prokážou, že udělení státního občanství České republiky bude významným přínosem pro Českou republiku z hlediska vědeckého, vzdělávacího, kulturního, či sportovního, nebo je v jiném státním zájmu. Zohledňuje se bezpečnost České republiky a ochrana jejích zájmů. Nabytí státního občanství České republiky udělením je vázáno na složení státoobčanského slibu věrnosti České republice.

Nabytí státního občanství České republiky upravuje také případy, kdy je k dítěti určeno otcovství státního občana České republiky a jeho matkou není bezdomovkyně, státní občanka České republiky nebo jiného státu Evropské unie, popřípadě Švýcarské konfederace nebo státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru anebo má trvalý pobyt na území České republiky. V těchto případech se zkoumá, zda určení otcovství nemá pouze účelový charakter.

Nabytí státního občanství České republiky upravuje také případy, kdy dítě narozené na území České republiky nenabýlo státní občanství ani jednoho rodi-

⁴⁾ Jde o Norské království, Islandskou republiku, Lichtenštejnské knížectví.

če. Účelem této úpravy je zabránění bezdomovectví, ve zjednodušeném řízení se však musí zkoumat, zda se dítě nestalo bezdomovcem pouze proto, že jeden z rodičů bez závažného důvodu neučinil ve vztahu k svému domovskému státu úkon, na základě kterého by dítě státní občanství tohoto státu nabylo (např. dítě narozené na území České republiky by nabylo státní občanství státu, jehož státní občanství mají jeho rodiče, pokud by oznámili zastupitelskému úřadu svého domovského státu, že se jim narodilo dítě; zpravidla tak v minulosti neučinili proto, aby jejich dítě nabylo státního občanství České republiky).

Dále je nabytí státního občanství České republiky upraveno také pro případy, kdy dojde k nalezení osoby na území České republiky starší 3 let; podmínkou je nemožnost zjištění totožnosti nalezené osoby z důvodu její rozumové vyspělosti nebo zdravotního postižení.

Právní úprava umožňuje zjednodušené nabytí státního občanství České republiky prohlášením bývalým českým, resp. československým státním občanům nebo jejich potomkům. V těchto případech není nabytí státního občanství České republiky vázáno na trvalý pobyt v České republice⁵⁾.

Pozbývání státního občanství České republiky

Pozbývání státního občanství České republiky je vázáno na výslovný projev vůle vzdát se státního občanství České republiky za předpokladu, že státní občan České republiky má současně cizí státní občanství nebo je mu nabytí cizího státního občanství závazně přislíbeno, trvale se zdržuje v cizině a není v České republice přihlášen k trvalému pobytu. Tím se zabráňuje vzniku bezdomovectví. K pozbytí státního občanství České republiky může dojít pouze prohlášením, jsou-li splněny další, zákonem stanovené podmínky. Zákon č. 186/2013 Sb. naopak nebrání vzniku a existenci dvojího a vícero státního občanství při nabývání cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle státními občany České republiky.

Prokazování státního občanství České republiky a některé další otázky

Právní úprava zajišťuje způsoby prokazování státního občanství České republiky jako garanci aktuální existence státoobčanského vztahu k České republice a upravuje postup při zjišťování státního občanství, jehož účelem je ověření skutečnosti, zda fyzická osoba je nebo v minulosti byla českým, resp. československým státním občanem. Při posuzování, zda je či byla fyzická osoba českým, resp. československým státním občanem, bude vždy postupováno podle právních předpisů účinných v době, kdy mělo dojít k nabytí nebo pozbytí českého, resp. československého státního občanství.

⁵⁾ Bliže k jednotlivým způsobům nabývání státního občanství České republiky viz kapitola 3.

Zákon č. 186/2013 Sb. stanoví pro potřeby státoobčanské evidence rozsah zpracovávaných údajů o fyzických osobách, rozsah údajů zpracovávaných ve vztahu k řízení o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, podmínky zpracovávání těchto údajů a jejich poskytování dalším správním orgánům včetně vztahu dílčích evidencí k ústřední evidenci.

Rozdíly v nabytí státního občanství České republiky podle zákona č. 40/1993 Sb. a zákona č. 186/2013 Sb.

Nově je v zákoně č. 186/2013 Sb., na rozdíl od zákona č. 40/1993 Sb., uvedeno, že:

- a) na udělení státního občanství České republiky není právní nárok;
Dosud se tato skutečnost dovozovala ze znění návěti § 7 odst. 1 zákona č. 40/1993 Sb., kde je uvedeno, že státní občanství České republiky „lze“ na žádost udělit - tedy, že ministerstvo tak učinit může, ale nemusí. Podle názoru Nejvyššího správního soudu uvedeného v jeho rozsudku ze dne 7. června 2006 č. j. 3 As 32/2005 – 51 *„jíž jazykový výklad tohoto ustanovení („...lze na žádost udělit...“) nenasvědčuje tomu, že při splnění všech podmínek ust. § 7 odst. 1 uvedeného zákona žadateli vzniká právní nárok na udělení státního občanství České republiky. V legislativní praxi se za slovem „lze“ nebo „může“ skrývají případy, kdy právní předpis poskytuje správnímu orgánu prostor pro správní uvážení v rámci hranic, které stanoví. Tato pravomoc správních orgánů je označována jako pravomoc diskreční“.*
- Proti tomuto rozsudku NSS byla podána Ústavní stížnost, která byla usnesením Ústavního soudu ze dne 17. května 2007 sp. zn. II.ÚS 624/06 odmítnuta. V něm Ústavní soud konstatuje, že *„v případech, kdy tento vztah vzniká ex lege, ale na základě rozhodnutí příslušného orgánu státu, má stát nezadatelné právo rozhodnout, zda určité osobě občanství udělí, a pokud tak neučiní, neporušuje tím žádné právo zaručené Ústavou, ústavními zákony ani mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10 Ústavy“.*
- b) určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů vždy neznamená automatické nabytí státního občanství České republiky dítěti;
- c) nabytí státního občanství České republiky nalezením na území České republiky je omezeno do věku dítěte 3 let, dosud žádná věková hranice výslovně stanovena nebyla;
- d) nově jsou upřesněny podmínky nabytí státního občanství České republiky na základě osvojení;
- e) je možné udělení státního občanství České republiky z důvodu významného přínosu pro Českou republiku, dosud možný významný přínos potenciálního občana České republiky pouze umožňoval takovému žadateli o udělení stát-

ního občanství České republiky prominout podmínku pozbytí dosavadního státního občanství nejpozději nabytím státního občanství České republiky⁶⁾,

- f) pro udělení státního občanství České republiky bude výslovně přihlíženo k integraci žadatele do české společnosti, i při udělování státního občanství České republiky podle zákona č. 40/1993 Sb. ministerstvo při své rozhodovací praxi k integraci žadatele do české společnosti přihlíželo, přičemž tento jeho postup nezpochybnily ani soudy;

Podle názoru Nejvyššího správního soudu uvedeného v rozsudku ze dne 7. června 2006 č. j. 3 As 32/2005 – 51 „je však třeba především vzít v úvahu vlastní institut státního občanství, který je charakterizován jako trvalý a pevný svazek fyzické osoby s Českou republikou. Trvalost a pevnost tohoto svazku je dána plnou integrací fyzické osoby v České republice, která se projevuje v rodinných, pracovních, sociálních a dalších vazbách. Ministerstvo vnitra je proto nejen oprávněno, ale i povinně zkoumat okolnosti každého jednotlivého případu (každé žádosti cizince o udělení státního občanství České republiky) při respektování smyslu a účelu zákonů a mezí, které tyto zákony stanoví. Nemůže proto jít o pouhé mechanické posouzení splnění podmínek uvedených v ust. § 7 odst. 1 zákona č. 40/1993 Sb., protože splnění těchto podmínek je prvním, nikoli však jediným předpokladem pro udělení státního občanství České republiky. V případě, že jsou podmínky uvedené ve shora citovaném ustanovení splněny, správní orgán hodnotí další skutečnosti významné z hlediska žádosti o udělení státního občanství České republiky. Právě v této fázi správního řízení nastupuje správní uvážení“.

Proti tomuto rozsudku NSS byla podána Ústavní stížnost, která byla usnesením Ústavního soudu ze dne 17. května 2007 sp. zn. II. ÚS 624/06 odmítnuta.

- g) státní občanství České republiky nelze udělit osobě, která ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví nebo majetkové hodnoty⁷⁾;
- h) státní občanství nelze udělit žadateli, pokud byl pravomocně odsouzen i pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody; dosud byla překážka udělení státního občanství České republiky vázána pouze na spáchání úmyslného trestného činu, přičemž k odsouzení za takový čin muselo dojít v posledních 5 letech před podáním žádosti⁸⁾;

⁶⁾ § 11 odst. 2 písm. d) zákona č. 40/1993 Sb. uváděl: „udělení státního občanství České republiky by bylo významným přínosem pro Českou republiku zejména z hlediska vědeckého, společenského, kulturního či sportovního“.

⁷⁾ Dosud byly bezpečnostní důvody u žadatele Ministerstvem vnitra sice také přezkoumávány (viz § 10 odst. 3 zákona č. 40/1993 Sb.), nicméně zákon výslovně nestanovil žádné důsledky pro udělení státního občanství České republiky v případě, že osoba byla shledána „bezpečnostně problematickou“.

⁸⁾ Zákonnou překážkou pro udělení státního občanství České republiky tak např. nebylo, pokud

- i) žadatel musí prokázat trestní bezúhonnost, i pokud jde o jeho domovský stát, příp. i některé další státy;
- j) žadatel musí prokázat alespoň základní znalost ústavního systému a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách České republiky.

Narození

Právní úprava nabytí státního občanství České republiky narozením bude i nadále založena na principu *ius sanguinis* tzn., že dítě nabude narozením státní občanství České republiky, pokud je alespoň jeden z jeho rodičů v době jeho narození státním občanem České republiky. Místo narození dítěte ani skutečnost, že narozením může nabýt i jiné státní občanství, nebude mít na nabytí státního občanství České republiky vliv.

V souladu s Evropskou úmluvou o státním občanství⁹⁾ a Úmluvou o omezení případů bezdomovectví¹⁰⁾ je v zákoně č. 186/2013 Sb. upraveno, že státní občanství České republiky nabude i dítě narozené na území České republiky, jehož rodiče jsou bezdomovci a které narozením nenabude státní občanství jiného státu (uplatní se prvky principu *ius soli*). Tímto způsobem je předcházeno vzniku bezdomovectví.

Současně se vychází z předpokladu, že rodiče, bezdomovci, jejichž dítě se na území České republiky narodilo, mají (alespoň jeden z nich), povolený pobyt¹¹⁾ na dobu delší než 90 dnů. Tímto se předchází případům, kdy by se dítě sice narodilo na území České republiky, ale rodiče by naším územím např. pouze projížděli nebo by se na jejím území zdržovali nelegálně.

Předešlá právní úprava tuto možnost nabytí státního občanství České republiky také znala, nicméně ji podmiňovala přísnější podmínkou, že alespoň jeden z rodičů musel mít na území České republiky povolený trvalý pobyt.

Určení otcovství

Je upraveno výrazně odchylně od předešlé úpravy.

byl někdo odsouzen za vraždu 7 let před podáním žádosti: Dlužno ale dodat, že takové osobě by státního občanství České republiky přesto uděleno nebylo, ovšem nikoli z důvodu nesplnění zákonem výslovně stanovené podmínky, ale z důvodu nedostatečné integrace, resp. špatného vztahu žadatele k právnímu řádu České republiky a hodnotám v něm zakotveným.

⁹⁾ Publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv částka 33 z roku 2004, č. 76/2004 Sb. m. s.

¹⁰⁾ Publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv částka 20 z roku 2002, č. 43/2002 Sb. m. s.

¹¹⁾ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Ze zákona (automaticky) nabývá státní občanství České republiky dítě, k němuž určil otcovství souhlasným prohlášením učiněným s matkou dítěte státní občan České republiky, pokud je matka dítěte:

- občankou členského státu EU, nebo
- občankou Švýcarské konfederace (je zde respektován úzký vztah, který je mezi Švýcarskou konfederací a ostatními evropskými státy podílejícími se na evropské integraci), nebo
- občankou státu, který je smluvní stranou Dohody o evropském hospodářském prostoru (Norské království, Islandská republika, Lichtenštejnské knížectví)¹²⁾, nebo
- apatridou, anebo
- občankou jiného než shora uvedeného státu a má povolen trvalý pobyt na území České republiky.

Dítě nabude státní občanství České republiky dnem, kdy bylo učiněno souhlasné prohlášení.

S určením otcovství je spojeno automatické nabytí státního občanství České republiky v případech, kdy je určeno otcovství státního občana České republiky k dítěti narozenému cizí státní občance, nebo bezdomovkyni, a to dnem, kdy bylo otcovství pravomocně určeno soudem. K nabytí státního občanství České republiky tak v těchto případech bude docházet *ex lege*. Uvedené ustanovení vychází z toho, že určení otcovství provedené soudem v rámci soudního řízení dává dostatečnou jistotu o tom, že soudem určený otec dítěte je jeho skutečným otcem a je tak možné bez dalšího pouta mezi otcem, který je českým státním občanem, a dítětem odvodit nabytí českého státního občanství pro dítě. Dítě nabývá státní občanství České republiky dnem právní moci rozsudku soudu o určení otcovství.

K nabytí státního občanství České republiky bude docházet také v případech jiných než shora uvedených, pokud bude souhlasné určení otcovství státního občana České republiky doprovázeno jednoznačným prokázáním otcovství genetickou zkouškou. V těchto případech zapíše matriční úřad po předložení dokladu o genetické zkoušce k dítěti státní občanství České republiky. Vychází se z toho, že rovněž genetická zkouška bez jakýchkoliv pochybností prokazuje biologické otcovství muže, který společně s matkou učiní souhlasné prohlášení o určení otcovství. V takovém případě pak nemohou vznikat pochybnosti o účelovém charakteru souhlasného prohlášení o určení otcovství v souvislosti s možností nabytí českého státního občanství dítětem a dítě tak prostřednictvím svého takto určeného otce, státního občana České republiky, nabude české státní občanství. Pro vyšší stupeň jistoty se požaduje pro doklad o genetické zkoušce forma znaleckého posudku.

¹²⁾ Publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv částka 14 z roku 2010, č. 34/2010 Sb. m. s.

Pokud dítě nenabylo ze zákona (automaticky) určením otcovství státní občanství České republiky, mohou rodiče podat žádost o udělení státního občanství dítěti – viz dále část zvláštní úprava udělení státního občanství České republiky.

Předešlá právní úprava nabytí státního občanství České republiky určením otcovství byla velmi strohá. Zejména možnost daná v § 4 písm. a) zákona č. 40/1993 Sb. pak byla v praxi i zneužívána, když otcovství uznávali i muži, kteří ve skutečnosti nebyli otcem dotčeného dítěte a k dítěti neměli žádný vztah.

Osvojení

Podle zákona č. 186/2013 Sb. dítě nabývá státní občanství České republiky dnem nabytí právní moci rozsudku o osvojení (adopci), je-li alespoň jeden z osvojitelů dítěte státním občanem České republiky a k osvojení došlo rozhodnutím orgánu České republiky.

Dítě, které bylo osvojeno rozhodnutím orgánu cizího státu a alespoň jedním z osvojitelů je státní občan České republiky, nabývá státní občanství České republiky dnem nabytí právní moci rozhodnutí o uznání osvojení, pokud bylo osvojení v České republice uznáno podle zákona o mezinárodním právu soukromém¹³⁾ příslušným soudem v České republice.

Zákon č. 40/1993 Sb. nerozlišoval, o jaké rozhodnutí o osvojení se má jednat, zda jen o rozhodnutí českých orgánů nebo i orgánů cizozemských. Tato otázka pak byla řešena jen výkladem.¹⁴⁾

Pokud je občanem České republiky osvojena zletilá fyzická osoba¹⁵⁾, nemá takové osvojení za následek nabytí státního občanství České republiky tímto osvojencem. Osvojení zletilé fyzické osoby zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, neznal.

Nalezení na území České republiky

V souladu s Evropskou úmluvou o státním občanství a Úmluvou o omezení případů bezdomovectví bylo navrženo, aby státní občanství České republiky nabývaly nalezením na území České republiky děti mladší 3 let, u kterých se nepodaří zjistit jejich totožnost, pokud do šesti měsíců ode dne jejich nalezení nevyjde najevo, že tyto nabyly státní občanství jiného státu. Z výkladové zprávy k Evropské úmluvě o státním občanství i z Úmluvy o omezení případů bezdomovectví vyplý-

¹³⁾ Ustanovení § 63 a § 16 odst. 2 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

¹⁴⁾ GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, P., MORÁVKOVÁ, J. *Statusové věci občanů*, ASPI, Wolters Kluwer, Praha 2009, ISPB 978-80-7357-447-5, s. 190.

¹⁵⁾ § 846 – 851 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

vá, že pojem nalezená fyzická osoba se vztahuje k „nově narozeným dětem“, tedy dětem nízké věkové hranice. Z tohoto důvodu byla do zákona č. 186/2013 Sb., zakomponována hranice 3 let, byť věk u nalezené fyzické osoby nelze většinou zcela přesně stanovit a schopnost dětí komunikovat a poskytnout relevantní údaje směřující ke zjištění jejich totožnosti či jejich věku se liší případ od případu.

Dlužno ovšem dodat, že i když předešlá zákonná úprava nestanovila žádný věkový limit pro nalezence, v praxi se přesto, mj. i s ohledem na ustanovení právě citovaných mezinárodních úmluv, vykládalo, že musí jít o novorozeně nebo hodně malé dítě, eventuálně o osobu trpící závažnou mentální poruchou.¹⁶⁾

Udělení

Dalším způsobem nabytí státního občanství České republiky je udělení, a to udělení na žádost fyzické osoby. Jedná se o způsob nabytí státního občanství, kdy cizinec nebo bezdomovec nabude státní občanství přímo od státu, a nikoliv v závislosti na státním občanství jiné fyzické osoby. Předpokladem je projev vůle cizince nebo bezdomovce směřující k udělení státního občanství České republiky v podobě právního úkonu podání ve smyslu správního řádu¹⁷⁾.

Nabytí státního občanství České republiky udělením se většinou řadí v počtu případů získání státního občanství České republiky na druhé místo za způsob nabytí státního občanství České republiky narozením. Věcně příslušným správním orgánem pro rozhodování o žádostech o udělení státního občanství České republiky je ministerstvo. Bylo tomu tak i podle zákona č. 40/1993 Sb.

Zákon č. 186/2013 Sb. výslovně stanoví, že na udělení státního občanství České republiky není právní nárok. Tento princip byl zakotven z důvodu právní jistoty. Rozhodování o udělení státního občanství České republiky je výkonem státní suverenity a je věcí České republiky, komu státní občanství udělí. Tento princip je při udělování státního občanství typický i pro většinu zahraničních právních úprav. Uvedené na druhou stranu neznamena libovůli. I v řízení o udělení státního občanství musí platit obecné zásady správního řízení, např. předvídatelnost, legitimní očekávání, apod. Nejvyšší správní soud k této věci ve svém rozsudku ze dne 11. ledna 2006 č. j. 5 As 28/2005 – 55 uvádí: „*ve shodě s žalovaným konstatuje, že není dán právní nárok na udělení státního občanství, jelikož stávající koncepce právní úpravy státního občanství vychází z principu suverenity státní moci. V tomto směru Nejvyšší správní soud pro stručnost odkazuje na právní názor, obsažený v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/94, podle něhož lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické*

¹⁶⁾ Viz k tomu GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, P., MORÁVKOVÁ, J. *Statusové věci občanů*, ASPI, Wolters Kluwer, Praha 2009, ISPB 978-80-7357-447-5, s. 194 a s. 265.

¹⁷⁾ Ustanovení § 37 správního řádu.

*osoby zpravidla nezrušitelný a na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti. Přitom je výsostným právem státu určovat podmínky, za kterých se nabývá a pozbývá státní občanství, neboť se jedná jednoznačně o institut vnitrostátního práva a ostatní státy jsou vedeny zásadou nevměšovat se do vnitřních věcí státu“.*¹⁸⁾

Zákon č. 186/2013 Sb. nově definuje podmínky pro udělení státního občanství České republiky. Zákon výslovně stanoví podmínku pro udělování státního občanství¹⁹⁾, že v řízeních o udělení státního občanství České republiky bude přihlíženo k integraci žadatele do české společnosti, zejména pokud jde o integraci pracovní (uplatnění žadatele na trhu práce), rodinnou (intenzita a počet rodinných a osobních vazeb žadatele na státní občany České republiky, resp. jiné osoby trvale žijící v České republice) a sociální (např. podíl na fungování společnosti, činnost v občanských sdruženích, a míra jeho zapojení do společenského života, přijetí kulturních tradic). Všechny tyto skutečnosti mohou mít vliv při prokázání, zda osoby žádající o udělení českého státního občanství prokážou plnou integraci do české společnosti; k prokázání integrace však bude postačovat naplnění i pouze jednoho předpokladu.

Zakotvení tohoto požadavku výslovně do zákona je zohledněním letité praxe Ministerstva vnitra, konstantně potvrzované judikaturou správních soudů i Ústavního soudu. Blíže k tomu viz kapitola 3 písm. f) seznam změn přinesených novou úpravou.

Výslovně je stanoveno, že státní občanství České republiky nelze udělit žadateli, který ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví nebo majetkové hodnoty²⁰⁾. Záměrem je chránit bezpečnostní zájmy České republiky. Evropská úmluva o státním občanství umožňuje smluvním státům, aby v souvislosti s realizací institutu státního občanství posuzovaly rovněž chování závažně poškozující důležité státní zájmy.

Za tímto účelem budou k žádosti o udělení státního občanství České republiky, kterou podal žadatel starší 15 let, vyžadována stanoviska Policie České republiky a zpravodajských služeb České republiky; tato stanoviska se nestávají součástí spisu, pokud obsahují utajované informace. V případě, že některá z uvedených služeb konstatuje, že žadatel ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty, bude žádost o udělení státního občanství České republiky zamítnuta a v odůvodnění rozhodnutí se uvede, že k zamítnutí žádosti došlo z důvodu ohrožení bezpečnosti

¹⁸⁾ Dále také viz rozsudek NSS ze dne 4. září 2003, č. j. 6 A 94/2002-40, rozsudek NSS z 9. ledna 2004 č. j. 7 As 31/2002-33, usnesení rozšířeného senátu NSS z 23. března 2005, č. j. 6 A 25/2002-42.

¹⁹⁾ Ustanovení § 13 zákona č. 186/2013 Sb.

²⁰⁾ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

státu. Bude-li žádost zamítnuta z tohoto důvodu, je takové rozhodnutí vyloučeno z možnosti přezkoumání soudem a podléhá přezkumu pouze v rámci rozkladu.

Dosud bylo nutné rozhodnutí o neudělení státního občanství České republiky odůvodňovat bez ohledu na důvod neudělení státního občanství České republiky. To ovšem přinášelo v praxi značné potíže. Pokud by v odůvodnění rozhodnutí byly uvedeny konkrétní bezpečnostní důvody, pak by mohlo dojít např. k ohrožení bezpečnostních zájmů České republiky nebo ke zmaření vyšetřování. Smysl by pak také postrádalo ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 40/1993 Sb., že se stanoviska bezpečnostních služeb nestávají součástí spisu. Bezpečnostní důvody tedy v odůvodnění zamítavého rozhodnutí z těchto důvodů konkrétně uváděny nebyly. To ovšem bohužel leckdy vedlo k tomu, že se rozhodnutí jevílo jako nedostatečně odůvodněné (zejména pokud nebyly dány jiné skutečnosti proti žadateli) a bylo z tohoto důvodu žadateli napadááno rozkladem, resp. správní žalobou.

Zákonné podmínky pro udělení českého státního občanství jsou následující:

Trvalý pobyt

Žadatel má na území České republiky povolen trvalý pobyt ke dni podání žádosti nepřetržitě:

- a) po dobu alespoň 5 let,
- b) po dobu alespoň 3 let, jde-li o žadatele, který je občanem státu Evropské unie, Švýcarské konfederace nebo státu, který je smluvní stranou Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo
- c) po dobu, která společně s bezprostředně předcházejícím oprávněným pobytem na území České republiky dosahuje alespoň 10 let.

Do doby pobytu požadované v písmenech a) a b) se započítává doba jakéhokoli oprávněného pobytu na území České republiky před dosažením 18 let věku.

Základním předpokladem pro nabytí státního občanství České republiky udělením je i nadále povolený trvalý pobyt na území České republiky. V souvislosti s tímto požadavkem se vychází z toho, že dlouhodobý pobyt, resp. pobyt na základě víza nad 90 dnů, je povolován pouze za určitým dočasným účelem (zaměstnání, podnikatelská činnost, studium), po jehož naplnění dojde zpravidla k ukončení pobytu na území České republiky. Trvalý pobyt na území České republiky je naopak povolován za tím účelem, aby zde mohla fyzická osoba trvale žít, v důsledku čehož taková osoba má (až na výjimky), pokud jde o běžné situace denního života (zaměstnání, podnikání, zdravotní péče, sociální zabezpečení, vzdělání), stejná práva a povinnosti jako státní občané České republiky. Povolený trvalý pobyt na území České republiky tak představuje jinou kvalitu, vyjadřuje vyšší stupeň sepětí cizince nebo bezdomovce s Českou republikou, a zároveň trvalost, resp. obvyklost tohoto pobytu.

K povolení trvalého pobytu na území České republiky je vyžadován předchozí legální pobyt na území České republiky v délce 5 let²¹⁾. V souladu s čl. 6 odst. 3 Evropské úmluvy o státním občanství bude podmínkou pro udělení státního občanství České republiky spočívající v určité délce pobytu na území České republiky splňovat také žadatel, kterému byl povolen trvalý pobyt na území České republiky a doba tohoto trvalého pobytu společně s dobami předcházejících jiných druhů povoleného pobytu na území České republiky dosahuje alespoň 10 let.

Na rozdíl od zákona č. 40/1993 Sb. je stanovena kratší délka trvalého pobytu v případě občanů členských států Evropské unie, u občanů Švýcarské konfederace a občanů států vázaných Dohodou o Evropském hospodářském prostoru (občané Islandské republiky, Norského království a Lichtenštejnského knížectví). Důvody odlišných podmínek stanovených pro státní občany členských států Evropské unie a dalších dotčených států, a cizince třetích zemí, lze spatřovat zejména ve zcela jiném právním postavení obou skupin osob, které umožňuje občanům členských států Evropské unie rychlejší integraci do společnosti v České republice (volný pohyb a pobyt, volný pohyb pracovních sil, aktivní a pasivní právo ve volbách do obecních zastupitelstev atd.).

Nově zvolené řešení využívá analogie se Směrnicí Rady 2003/109/ES, o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícíchmi rezidenty, podle které je hlavním kritériem pro získání právního postavení dlouhodobě pobývajícíchmi rezidenta délka pobytu na území členského státu, přičemž tento pobyt by měl být oprávněný a nepřetržitý, aby bylo možné prokázat, že se dotyčná osoba v zemi usídlila a integrovala. Současně však musí být zajištěna určitá pružnost s ohledem na okolnosti, za nichž může být osoba nucena území dočasně opustit.

S ohledem na čl. 6 odst. 4 písm. f) Evropské úmluvy o státním občanství, podle kterého se má nabývání státního občanství usnadnit osobám, které se na území dotčeného státu oprávněně zdržovaly před dosažením věku 18 let, je stanoveno, že do požadované doby pobytu na území České republiky lze započítat i jakoukoliv dobu, po kterou se žadatel na území České republiky oprávněně zdržoval do dosažení věku 18 let.

Zákon č. 40/1993 Sb. takovou možnost nedával. Z hlediska požadované délky trvalého pobytu stanovil jednotné kritérium pro všechny osoby, bez ohledu na jejich občanství, věk a předchozí jiný pobyt na území České republiky. Narození na území České republiky nebo nepřetržité žití na území České republiky po dobu 10 let byly pouze možnými důvody pro prominutí podmínky poža-

²¹⁾ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

dované délky trvalého pobytu. Na prominutí této podmínky při splnění právě uvedených skutečností však nebyl právní nárok.²²⁾

Základním a nutným předpokladem pro integraci žadatele do společnosti je skutečnost, že žadatel se na území České republiky delší dobu fakticky zdržuje. Žadatel musí prokázat, že se zde skutečně zdržuje alespoň v rozsahu jedné poloviny doby pobytu, přičemž jsou dále stanovena kritéria pro posouzení resp. výpočet toho, kdy lze považovat pobyt žadatele za nepřerušovaný, resp. v jakých případech se k faktickému přerušení pobytu žadatele na území České republiky nepřihlíží. Do této doby se započítávají i období nepřítomnosti cizince na území České republiky, pokud jednotlivá období nepřesáhla 2 po sobě jdoucí měsíce, nebo ze závažného důvodu 6 po sobě jdoucích měsíců; závažným důvodem je zejména těhotenství a narození dítěte, vážné onemocnění, studium, odborné školení nebo pracovní cesta.

Bezühonnost

Žadatel starší 15 let:

- a) nesmí být pravomocně odsouzen pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nebo pro úmyslný trestný čin,
- b) pokud se v České republice zdržuje po dobu kratší 10 let, musí prokázat, že ve státě, jehož je státním občanem (nejde-li o žadatele, kterému byla na území České republiky udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany) nebo ve státech, ve kterých v posledních 10 letech přede dnem podání žádosti pobýval nepřetržitě více než 6 měsíců po dosažení věku 15 let, že nebyl pravomocně odsouzen pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo pro úmyslný trestný čin.

Podmínka podle písmen a) a b) je splněna, pokud se na žadatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nebo pokud byl v cizím státě odsouzen za čin, který není trestný podle práva České republiky.

Právo Evropského společenství pro tyto případy stanoví, že cizinci by neměli představovat ohrožení veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti, přičemž veřejný pořádek může zahrnovat odsouzení za spáchání trestného činu. V souvislosti s tím se oproti zákonu č. 40/1993 Sb. navrhlo formulovat podmínku trestní bezúhonnosti. Reagovalo se tak na nedostatek předešlé právní úpravy, která trestní bezúhonnost vyžadovala v posledních pěti letech, a to pouze pokud šlo o úmyslné trestné činy, přitom se však mohlo jednat o žadatele, kteří byli odsouzeni pro úmyslné trestné činy již před více než pěti lety, avšak

²²⁾ Viz § 11 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 40/1993 Sb.

vzhledem k závažnosti trestné činnosti k dlouholetým trestům odnětí svobody. Zákon č. 40/1993 Sb. nevyžadoval trestní bezúhonnost v případě spáchání nedbalostních trestných činů, i kdyby jejich následky byly zvláště závažné a žadatel byl v důsledku toho odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nebylo tak vyloučeno ani to, aby si o udělení státního občanství České republiky požádala osoba vězněná, přičemž pokud byla odsouzena za nedbalostní trestný čin nebo před dobou delší než 5 let za úmyslný trestný čin, bylo nutno mít za to, že podmínka bezúhonnosti ve smyslu § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 40/1993 Sb. je splněna. Za kritérium bylo v nové právní úpravě u nedbalostních trestných činů zvoleno odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, a to z toho důvodu, že tento druh trestu je v případě nedbalostních trestných činů ukládán pouze v případě, že pachatel způsobí zvlášť závažné následky. Cílem bylo, aby se podmínka trestní bezúhonnosti vztahovala pouze na nejzávažnější nedbalostní trestné činy.

Zákon č. 186/2013 Sb. nově požaduje, aby žadatel prokázal trestní bezúhonnost, i pokud jde o jeho domovský stát, tj. stát, jehož je státním občanem, a stát, popř. státy, kde v posledních 10 letech pobýval déle než půl roku. V těchto případech však bude přihlíženo pouze k odsouzením pro trestné činy, které by byly trestné i podle českého práva. Je tak garantováno, že v rámci správního řízení o udělení státního občanství České republiky nebudou žadateli přičítána k tíži jednání, která by sice v jeho domovském státě, nebo ve státě jeho předchozího pobytu, byla shledána trestnými, avšak český právní řád s nimi trestní odpovědnost nespojuje. Šlo by zejména o různé politické delikty. V některých zemích jsou např. trestné homosexuální vztahy atd.

Splnění této podmínky neprokazuje fyzická osoba mladší 15 let vzhledem k nedostatku trestní odpovědnosti. Beztrestnost vůči domovskému státu neprokazuje rovněž žadatel, kterému byla udělena mezinárodní ochrana ve vztahu k jeho domovskému státu. Taková úprava je zcela správná, když nelze od azy-lanta spravedlivě žádat, aby komunikoval s úřady svého domovského státu. Právě trestní stíhání či dokonce odsouzení je častým důvodem pro emigraci a následnou žádost o azyl, a to v případě, že šlo o trestné činy „politické“ nebo byl trestní postih např. důsledkem politické perzekuce. Pokud tedy uprchlík získal v České republice azyl z důvodu trestního stíhání pro „politický“ trestný čin, pak zároveň není možno z takového odsouzení činit překážku udělení státního občanství České republiky.

Znalost českého jazyka

Žadatel musí prokázat znalost českého jazyka. Tato podmínka se pokládá za splněnou, pokud žadatel doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu 3 školních let základní, střední, nebo vysokou školu, na kterých byl vyučovacím jazykem český jazyk. A dále je-li žadatel ke dni podání žádosti mladší 15 nebo

starší 65 let, anebo jde o žadatele s tělesným nebo mentálním postižením, které mu znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka²³⁾.

Důvodem stanovení požadavků na znalost českého jazyka je skutečnost, že odpovídající znalost českého jazyka je základním předpokladem úspěšné integrace žadatele do české společnosti a českého jazykového prostředí. Při stanovení úrovně znalosti českého jazyka bude vycházeno ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, který vypracovala Rada Evropy, aby požadovaná úroveň jazykových znalostí v kategoriích mluvení, čtení, psaní a poslech odpovídala stupni B1 uvedeného rámce. Uživatel jazyka musí být schopen porozumět hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní komunikace týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Musí umět napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho zajímají. U dětí je přihlíženo k jejich věku, rozumové úrovni a souvisejícím psychosomatickým specifikám.

Podmínku prokázání jazykové znalosti stanovil již zákon č. 40/1993 Sb.²⁴⁾ Ten ovšem vymezoval okruh osob povinných podrobit se zkoušce z českého jazyka poněkud odlišně. Nepožadoval prokázání znalosti českého jazyka po žadatelích, kteří byli v době řízení o žádosti nebo v minulosti občany Slovenské republiky²⁵⁾ a dětech. Po ostatních osobách (tedy i žadatelích starších 65 let či zdravotně či mentálně postižených) se prokázání znalosti českého jazyka vyžadovalo. Vysoký věk či zdravotní stav mohly být pouze důvodem pro možné prominutí splnění této podmínky²⁶⁾. Na prominutí splnění této podmínky však nebyl právní nárok. Nová úprava je tak pro žadatele v tomto ohledu příznivější a méně zatěžující.

Žadatel musí prokázat základní znalost ústavního systému České republiky a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách České republiky. Tato podmínka se pokládá za splněnou, pokud žadatel doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu 3 školních let základní, střední nebo vysokou školu, na kterých byl vyučovacím jazykem český jazyk nebo žadatel je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let, anebo jde o žadatele s tělesným nebo mentálním postižením, které mu znemožňuje osvojit si znalost ústavního systému České republiky a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách České republiky.

²³⁾ Podoba zkoušek z českého jazyka a základní znalosti ústavního systému České republiky a základní orientace v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách České republiky je stanovena vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 433/2013 Sb., o prokazování českého jazyka a českých realit pro účely udělování státního občanství České republiky.

²⁴⁾ Ustanovení § 7 odst. 1 písm. d) zákona č. 40/1993 Sb. „*prokáže znalost českého jazyka*“.

²⁵⁾ Ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb.

²⁶⁾ Ustanovení § 11 odst. 4 zákona č. 40/1993 Sb. uvádí, že „*Ministerstvo může dále v případech hodných zvláštního zřetele prominout podmínku stanovenou v § 7 odst. 1 písm. d) a e)*“.

Zákon č. 186/2013 Sb. vychází z předpokladu, že fyzická osoba, která má k České republice skutečný vztah, by měla znát i základní fakta o českém státu, jeho historii a kulturních kořenech. Důraz je kladen na základní socio-kulturní orientaci žadatelů. Jedná se o znalosti na úrovni učiva, které probírají žáci základních škol v České republice. S obdobnou podmínkou se lze setkat i v právních řádech jiných evropských států (např. ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, Finské republice, Spolkové republice Německo, Estonské republice, Litevské republice, v Maďarsku a Rumunsku). Splnění této podmínky bude žadatel prokazovat současně se znalostí českého jazyka.

Tato podmínka je stanovena nově, když předchozí právní úprava ji neznala.

Dodržování právního řádu České republiky

Zákon výslovně stanoví, že žadatel v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti neporušil závažným způsobem povinnosti vyplývající z jiných právních předpisů upravujících vstup a pobyt cizinců na území České republiky²⁷⁾, veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, zaměstnanost, daně, cla, odvody a poplatky. Tyto podmínky byly vyžadovány již předchozí právní úpravou. Nově je stanovena podmínka plnit řádně též vyživovací povinnost vůči dítěti, které má trvalý pobyt na území České republiky, nebo veřejnoprávní povinnosti k obci, ve které je žadatel přihlášen k pobytu, jde-li o povinnosti uložené obcí v samostatné působnosti.

O nesplnění této podmínky se však nebude jednat v případech, kdy porušení povinnosti ze strany žadatele by bylo méně závažné a ojedinělé, nebo by šlo o případy, kdy k porušení takových povinností došlo před delší dobou a způsobený škodlivý následek byl odstraněn nebo byla podniknuta opatření k jeho odstranění. Zákon č. 186/2013 Sb. výslovně stanovuje limity, na základě kterých je vymezena závažnost porušení výše uvedených povinností. Konkrétně se bude většinou jednat např. o případy, kdy žadatel neoznámí ve stanovené lhůtě cizinecké policii změnu údajů uvedených v průkazu o povolení k pobytu nebo nepožádá včas o prodloužení jeho platnosti, čímž se dopustí přestupku, nebo o případy, kdy žadatel v minulosti uhradil vysoký nedoplatek na pojistném na veřejné zdravotní pojištění, který vznikl v důsledku porušení povinností z jeho strany, a od té doby pojistné řádně hradí.

K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 4. května 2006 č. j. 2 As 31/2005 - 87: „Z toho v projednávané věci zejména plyne, že ve vztahu k podmínce obsažené v písmeni e) interpretovaného ustanovení, jehož nesprávný výklad namítala stěžovatelka ve své žalobě, nelze požadavek plnění povinností vyplývajících z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt a vstup cizinců na území

²⁷⁾ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

České republiky absolutizovat způsobem, který by byl rozporný se smyslem tohoto ustanovení, např. zcela abstrahovat od závažnosti případného porušení tohoto zvláštního právního předpisu a od okolností podstatných pro zhodnocení této závažnosti, či vůbec upustit při úvaze od zohlednění zásady proporcionality. Takový přístup by ostatně protirečil i názorům zakotveným v judikatuře Ústavního soudu²⁸⁾ ...“.

Obecní úřad v místě trvalého pobytu žadatele nebo v místě, kde se žadatel fakticky zdržuje, bude ve svém stanovisku k žádosti o udělení státního občanství České republiky sdělovat informace o případném porušování povinností vyplývajících z právních předpisů ze strany žadatele, které může zjistit ze své činnosti. Obecní úřady budou zejména sdělovat informace týkající se případných přestupků žadatele, plnění poplatkových povinností, pokud jde o místní poplatky, plnění povinností na úseku živnostenského podnikání (pokud je dotčený obecní úřad zároveň živnostenským úřadem).

Zákon č. 186/2013 Sb. přihlíží i k plnění vyživovací povinnosti vůči dítěti, které má na území České republiky povolen trvalý pobyt, pokud tato povinnost vyplývá z právního předpisu České republiky. Právní vztah mezi rodičem a dítětem je sice vztahem soukromoprávním, avšak plnění povinností tvořících obsah tohoto právního vztahu přesahuje soukromý zájem dítěte, neboť v souladu s Listinou základních práv a svobod, s Úmluvou o právech dítěte i v souladu s příslušnými zákony je Česká republika odpovědná za ochranu práv a oprávněných zájmů všech dětí, které se nacházejí na jejím území, včetně ochrany práva dítěte na zajištění náležité výživy. Pokud není placeno výživné na dítě, stát rovněž přebírá v nezbytném rozsahu náklady na zabezpečení základních potřeb dítěte formou dávek pomoci v hmotné nouzi (část příspěvku na živobytí nahrazující neplacené výživné) a dávek státní sociální podpory (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) a poskytuje pomoc při vymáhání výživného prostřednictvím orgánů sociálně-právní ochrany dětí a soudů. Je proto v zájmu České republiky, aby neplnění vyživovací povinnosti k dítěti bylo zohledněno i v rámci posuzování žádosti o udělení státního občanství České republiky, neboť neplacení výživného na dítě má přímé dopady i na stát a jeho sociální systém. Dokladem o řádném plnění vyživovací povinnosti může být například potvrzení od místně příslušného orgánu vykonávajícího sociálně-právní ochranu dětí. Je reagováno i na případy, kdy trvalý pobyt byl žadateli poskytnut za účelem sloučení k dítěti, státnímu občanovi České republiky, ke kterému žadatel určil otcovství, ale svou vyživovací povinnost k dítěti otec neplní.

Prokázání zdroje příjmů

Žadatel musí prokázat výši a zdroje svých příjmů, popřípadě splnění oznamo-

²⁸⁾ Nález Ústavního soudu ze dne 29. března 1999 sp. zn. IV. ÚS 311/97 a nález Ústavního soudu ze dne 22. října 1998, sp. zn. III. ÚS 153/97.

vací povinnosti při přeshraničním převozu nebo bezhotovostní převod finančních prostředků z ciziny, a že ze svých příjmů v deklarované výši odvádí daň, pokud podle jiného právního předpisu tuto povinnost neplní jiná osoba. Skutečnosti dle předchozí věty je žadatel povinen prokázat za období posledních 3 let předcházejících dni podání žádosti.

Povinností žadatele je uvést zdroje svých příjmů a prokázat, že je získal, resp. získává v souladu s právními předpisy a že v České republice je možné prokázat jejich legitimní transfer prostřednictvím příslušného bankovního účtu, splnění oznamovací povinnosti při přechodu hranic a popřípadě jejich zdanění podle zvláštního právního předpisu. Často se vyskytují případy, kdy příjem žadatele má pocházet z finančních prostředků dovezených v hotovosti ze zahraničí a žadatel není schopen prokázat jejich původ. Nebo jsou také případy, kdy žadatel tvrdí, že jeho příjem pochází z podnikatelské činnosti, ačkoliv v přiznáních k dani z příjmů vykazuje ztrátu nebo příjmy, jejichž výše mu nemůže postačovat ani na úhradu nákladů na základní životní potřeby. Anebo žadatelé vlastní v České republice nemovitosti a nejsou schopni prokázat, z jakých zdrojů jejich koupi financovali, anebo nemovitosti byly zakoupeny na základě poskytnutého hypotečního úvěru a výše měsíčních splátek přesahuje výši deklarovaného měsíčního příjmu žadatele. Požadavek na prokázání transparentnosti příjmů osob žádajících o udělení českého státního občanství byl dlouhodobě akcentován rovněž soudy v rámci soudního přezkumu ve věcech udělování státního občanství.

Viz například rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. června 2006 č. j. As 32/2005 – 51 „*Ministerstvo vnitra je proto nejen oprávněno, ale i povinno zkoumat okolnosti každého jednotlivého případu (každé žádosti cizince o udělení státního občanství České republiky) při respektování smyslu a účelu zákonů a mezí, které tyto zákony stanoví. Nemůže proto jít o pouhé mechanické posouzení splnění podmínek uvedených v ust. § 7 odst. 1 zákona č. 40/1993 Sb., protože splnění těchto podmínek je prvním, nikoli však jediným předpokladem pro udělení státního občanství České republiky. V případě, že jsou podmínky uvedené ve shora citovaném ustanovení splněny, správní orgán hodnotí další skutečnosti významné z hlediska žádosti o udělení státního občanství České republiky. Právě v této fázi správního řízení nastupuje správní uvážení*“.

Cílem je zabránit udělení státního občanství České republiky žadateli, jehož finanční prostředky pochází z tzv. nelegálních zdrojů nebo který finanční prostředky získává porušováním nebo obcházením právních předpisů; proto je porušení daňových povinností vázáno pouze na případy, kdy je žadatel plátcem daně.

Navrhované řešení analogicky vychází ze Směrnice Rady 2003/109/ES, o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, podle které by rezidenti na území členského státu měli prokázat, že mají přiměřené příjmy a zdravotní pojištění, aby pro členský stát nepředstavo-

vali zatížení. Při posuzování stálosti a pravidelnosti příjmů mohou členské státy přihlížet k takovým faktorům jako je přispívání do systému důchodového zabezpečení a plnění daňových povinností.

Splnění této podmínky neprokazují fyzické osoby mladší 18 let, neboť jde o osoby ve věku, ve kterém se věnují především studijním aktivitám a věnování se ekonomickým a výtěžkovým aktivitám je spíše výjimečné.

Nezatěžování sociálního systému

Nová právní úprava (na rozdíl od předešlé) požaduje, aby žadatel na území České republiky v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti výrazně a bez vážných důvodů nezatěžoval systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi. Výrazným zatížením systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi se rozumí, že žadatel je převážně závislý na dávkách poskytovaných ze systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi, pokud se nejedná o osobu, která je vyloučena z výkonu výtěžné činnosti z důvodu svého zdravotního stavu, připravuje se na budoucí povolání, nebo čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou, nebo soustavně pečuje o jinou osobu, která je na takovou péči odkázána.

Zde se posuzuje, zda pobyt žadatele v České republice (jde-li o osobu ve věku, v němž lze odůvodněně předpokládat plnou ekonomickou aktivitu, resp. plnou způsobilost k výkonu práce) není podstatným způsobem hrazen ze systému sociálního zabezpečení České republiky.

Opět se tu vychází ze Směrnice Rady 2003/109/ES, o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, podle které by rezidenti na území členského státu měli prokázat, že mají přiměřené příjmy a zdravotní pojištění, aby pro členský stát nepředstavovali zatížení. Při posuzování stálosti a pravidelnosti příjmů mohou členské státy přihlížet nejen k takovým faktorům, jako je přispívání do systému důchodového zabezpečení a plnění daňových povinností, ale také k odůvodněnosti čerpání sociálních podpor ze solidárních systémů sociálního zabezpečení. I při posuzování splnění této podmínky však bude ze strany Ministerstva vnitra respektován princip přiměřenosti, když bude posuzováno, zda žadatel zatěžuje předmětné systémy výrazně a dále je stanoveno, co se takovým výrazným zatížením pro účely řízení o udělení státního občanství České republiky rozumí.

Prominutí podmínek

Zákon č. 186/2013 Sb. dále zakotvuje v § 15 zákonné důvody, na základě kterých je možné žadatelům některé z výše uvedených podmínek pro udělení českého státního občanství prominout. Vzhledem k tomu, že udělování státního

občanství cizincům je postaveno na zásadě, že na udělení státního občanství není právní nárok, rovněž na případné prominutí nesplnění některé z podmínek neexistuje právní nárok. To však nic nemění na tom, že Ministerstvo vnitra bude v rámci správního uvážení při zvažování prominutí té které podmínky vázáno obecnými zásadami uplatňujícími se v rámci správního řízení, zejména zásadou legitimního očekávání, když bude dbát, aby v obdobných případech bylo o prominutí podmínek rozhodováno obdobně a aby v tomto nevznikaly důvodné rozdíly. Pokud některá z podmínek nebude žadateli prominuta, bude muset ministerstvo řádně odůvodnit, proč k prominutí podmínky nepřistoupilo.

(Ne)pozbytí dosavadního občanství

Podle zákona č. 186/2013 Sb. osoby žádající o udělení českého státního občanství již nebudou prokazovat pozbytí svého dosavadního státního občanství. Přejícné ustanovení zákona č. 186/2013 Sb. stanoví, že řízení, která nebyla pravomocně ukončena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona o státním občanství České republiky (tj. nebyla pravomocně ukončena do 31. prosince 2013), se dokončí podle předešlých právních předpisů s tím, že pozbytí dosavadního státního občanství se pro udělení státního občanství České republiky nevyžaduje. Skutečnost, že se nevyžaduje pozbytí dosavadního státního občanství jako podmínka pro udělení českého státního občanství, je *novem*, které zásadně mění koncepci státního občanství České republiky. Jak je uvedeno v úvodu této práce, předešlá úprava vycházela v zásadě z konceptu jediného státního občanství. Nová úprava stojí v tomto ohledu na zcela jiném pojetí.

Lhůty

V souvislosti s uvedeným rozšířením výčtu podmínek pro udělení státního občanství České republiky byla oproti zákonu č. 40/1993 Sb. prodloužena lhůta pro vydání rozhodnutí o žádosti, a to na 180 dní (místo předešlých 90) ode dne, kdy žádost obdrží Ministerstvo vnitra (počátek běhu této lhůty tedy není vázán na podání žádosti resp. zahájení správního řízení), aby bylo možné splnění uvedených podmínek řádně prověřit. Skutečnost, že k vyřízení žádosti se stanovuje delší lhůta, není v právních řádech demokratických států nijak výjimečná (např. ve Slovenské republice stanoví právní úprava v tomto případě devítiměsíční lhůtu pro rozhodnutí o žádosti). Lhůty spíše kratší jsou výjimkou.

Správní řízení je oproti zákonu č. 40/1993 Sb. zahájeno dnem, kdy žádost došla úřadu příslušnému k přijetí žádosti dle § 17 zákona č. 186/2013 Sb., tj. žádost o udělení státního občanství České republiky se podává u krajského úřadu, v Praze u úřadů městské části Praha 1 až 22 příslušného podle místa trvalého pobytu žadatele. Žadatelům je tak poskytována procesní ochrana již od okamžiku, kdy žádost o udělení státního občanství České republiky podali, tzn. i v době,

než žádost fakticky dorazí na Ministerstvo vnitra, které je věcně příslušným orgánem pro její projednání a rozhodnutí ve věci.

V zákoně č. 186/2013 Sb. je také stanovena speciální lhůta, a to 120 dní pro vydání rozhodnutí v řízení o rozkladu jako o řádném opravném prostředku ve věcech žádostí o udělení státního občanství České republiky, z důvodu větší skutkové složitosti těchto žádostí. Zákon č. 40/1993 Sb. žádnou lhůtu pro vyřízení rozkladu nestanovoval a vycházelo se tak z obecné úpravy stanovené ve správním řádu.²⁹⁾

Udělení z důvodu významného přínosu

Zákon č. 186/2013 Sb. umožňuje udělení státního občanství České republiky z důvodu významného přínosu pro Českou republiku. Jedná se o nový institut zakotvený v rámci právní úpravy udělování státního občanství České republiky, který má umožnit zjednodušené nabytí státního občanství České republiky osobám, které mají prokazatelný přínos pro Českou republiku. Ministerstvo může udělit státní občanství České republiky žadateli, který má na území České republiky povolený trvalý pobyt a udělení státního občanství České republiky by bylo významným přínosem pro Českou republiku z hlediska vědeckého, vzdělávacího, kulturního, sportovního, slouží k plnění mezinárodních závazků České republiky nebo účelům humanitárním nebo je v jiném státním zájmu. Takový žadatel nemusí prokazovat zákonem stanovené podmínky pro udělování státního občanství České republiky, s výjimkou podmínky beztrestnosti.

Významný přínos žadatele pro Českou republiku budou potvrzovat příslušné instituce; těmi jsou: ministerstva či jiné ústřední správní úřady, Kancelář prezidenta republiky, veřejné nebo státní vysoké školy nebo veřejné významné instituce. Instituce vydávající doklad o významném přínosu žadatele pro Českou republiku jsou v § 16 zákona č. 186/2013 vymezeny taxativně. Doklad, který osvědčuje tento důvod pro udělení státního občanství České republiky, předkládá žadatel.

V takovýchto případech, však nelze postupovat podle § 18 odst. 1 zákona č. 186/2013 Sb. To znamená, že manželé nemohou podat společnou žádost o udělení státního občanství České republiky, popř. rodič nemůže zahrnout do své žádosti o udělení státního občanství České republiky své dítě.

Zvláštní případy

Zjednodušené udělení státního občanství České republiky se nově stanovilo pro případy, kdy je k dítěti určeno otcovství státního občana České republiky a jeho matkou není bezdomovkyně ani státní občanka státu Evropské unie, popří-

²⁹⁾ Ustanovení § 152 odst. 4 správního řádu ve spojení s § 90 odst. 6 a § 71 správního řádu.

padě Švýcarské konfederace nebo státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru.

Pokud nedojde k nabytí státního občanství České republiky určením otcovství automaticky (jak je popsáno v části věnované určení otcovství), mohou rodiče ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy bylo učiněno souhlasné prohlášení o určení otcovství, požádat o udělení státního občanství České republiky pro dítě. O udělení státního občanství České republiky rozhoduje ministerstvo, které ověří, že určení otcovství státním občanem České republiky nemělo pouze účelový charakter, jehož cílem bylo zejména získání oprávnění k pobytu dítěte a jeho matky na území České republiky nebo zneužití systému státní sociální podpory v České republice. V takovém správním řízení bude Ministerstvo vnitra ověřovat, zda otec dítěte, ke kterému určil otcovství:

- žije s dítětem ve společné domácnosti, nebo je s dítětem v pravidelném kontaktu,
- podílí se na výchově dítěte a
- plní vyživovací povinnost vůči dítěti.

Předpokládá se, že uvedené řešení spočívající v řízení vedeném ministerstvem bude eliminovat podvodná jednání, kdy dochází k účelovému určování otcovství státním občanem České republiky za úplatu s cílem legalizace pobytu matky dítěte na území České republiky a získání a nabytí státního občanství České republiky dítětem, ke kterému je otcovství účelově určeno. Především praxe vyžadovala nutnost řešení tohoto problému, kdy bezprostředně po určení otcovství, resp. vystavení dokladů prokazujících státní občanství České republiky dítěte, dochází k podání návrhu na popření otcovství a následnému určení otcovství „skutečným“, tedy biologickým otcem, který není státním občanem České republiky.

K nabytí státního občanství České republiky dojde dnem převzetí listiny o nabytí státního občanství České republiky zákonným zástupcem dítěte nebo opatrovníkem. Tato listina má konstitutivní charakter.

Zvolené řešení zároveň není v rozporu s Evropskou úmluvou o státním občanství, která ve svém čl. 6 odst. 1 písm. a) stanoví, že: *„každý smluvní stát ve svém vnitrostátním právu zajistí, aby jeho státního občanství nabývaly ze zákona tyto osoby: děti, jejichž jeden z rodičů má v době jejich narození státní občanství tohoto smluvního státu, s výjimkami, které může jeho vnitrostátní právo stanovit, pokud jde o děti narozené v zahraničí. U dětí, k nimž otcovství vznikne uznáním, rozhodnutím soudu nebo podobnými postupy, může každý ze smluvních států stanovit, že dítě nabude jeho státního občanství na základě řízení stanoveného jeho vnitrostátním právem“*.

K nabytí státního občanství České republiky dojde pouze v případě, kdy otcovství bylo určeno k dítěti, tj. k osobě mladší 18 let, pokud nedosáhla plné své-

právnosti dříve. Pokud dojde k určení otcovství po dosažení plné svéprávnosti, nebude to mít za následek nabytí státního občanství České republiky. Rozhodující pak je datum úkonu určení otcovství.

Dalším zvláštním případem je udělení státního občanství České republiky dítěti, které se narodí na území České republiky a nenabude narozením státní občanství ani jednoho z rodičů a nenabylo státní občanství České republiky podle § 5 zákona č. 186/2013 Sb. Účelem je zabránění vzniku případů bezdomovectví. Ve zjednodušeném řízení je třeba zkoumat, zda se dítě nestalo bezdomovcem pouze proto, že jeden z rodičů bez závažného důvodu neučinil ve vztahu k svému domovskému státu úkon, na základě kterého by dítě státní občanství tohoto státu nabylo. Vyskytovaly se situace, kdy se dítě nestalo automaticky cizím státním občanem pouze z toho důvodu, že jej rodič, který má cizí státní občanství, po narození nezaregistroval na zastupitelském úřadu cizího státu, jehož je státním občanem, s cílem, aby se takové dítě stalo občanem České republiky, či neučinil jiný obdobný úkon, na základě kterého by dítě po svém rodiči nabylo státní občanství. V takových případech by pak dokonce ani nebylo možné vyloučit, že rodiče by takový úkon neučinili úmyslně, aby dítěti jako bezdomovci zajistili přednostní nabytí českého státního občanství. Takový postup by pak znamenal obcházení zákona a zásady *ius sanguinis*, na které je právní úprava nabývání českého státního občanství narozením postavena.

Takto se nebude postupovat u dítěte, které se narodilo rodičům, kterým byla na území České republiky udělena mezinárodní ochrana nebo kteří o její udělení žádají, nebo kteří se z jiného závažného důvodu nemohou na orgány svého domovského státu obrátit, když je zřejmé, že takoví rodiče se na svůj domovský stát za učiněním úkonu směřujícího k nabytí státního občanství dítěte nemohou obrátit.

Současně se vychází z předpokladu, že rodiče, jejichž dítě se na území České republiky narodilo, mají (alespoň jeden z nich), povolen pobyt alespoň na dobu delší než 90 dnů. Má se tím, obdobně jako v § 5 zákona č. 186/2013 Sb., předejít případům, kdy by se dítě sice narodilo na území České republiky, ale rodiče by naším územím pouze projížděli nebo by se na jejím území zdržovali nelegálně.

Dalším specifickým případem je nalezení fyzické osoby, u které lze předpokládat, že je starší tří let, ale u níž se pro stupeň rozumové vyspělosti nebo pro zdravotní postižení nepodaří zjistit její totožnost, pokud do 6 měsíců ode dne nalezení nevyjde najevo, že nabyla státní občanství jiného státu. Za nalezenou fyzickou osobu nelze považovat fyzickou osobu, jejíž totožnost se nepodaří zjistit, ale současně je prokázáno, že vstoupila nelegálně na území České republiky z ciziny, nemá u sebe žádné doklady a odmítá poskytnout údaje o své totožnosti, původu a místě předchozího pobytu, ačkoliv je k tomu s ohledem na svou rozumovou a volní vyspělost způsobilá, či prokazatelně uvádí nepravdivé údaje.

Za účelem ověření, zda v případě té které konkrétní osoby, u které lze předpokládat, že je starší tří let, lze aplikovat nabytí státního občanství České republiky na základě nalezení, zákon č. 186/2013 Sb. stanovuje, že o nabytí státního občanství České republiky bude po provedeném řízení rozhodovat Ministerstvo vnitra, které posoudí, zda jsou splněny zákonné předpoklady pro nabytí státního občanství České republiky nalezením. Tyto předpoklady, tedy rozumovou vyspělost, případně zdravotní postižení znemožňující zjistit totožnost nalezené osoby, bude ministerstvo v řízení posuzovat na základě odborného lékařského posudku.

Prohlášení

Možnost zjednodušeného nabytí státního občanství České republiky prohlášením je v zákoně č. 186/2013 Sb. oproti předešlé úpravě podstatně rozšířena.

Prohlášením mohou nabýt státní občanství České republiky bývalí čeští či českoslovenští státní občané.³⁰⁾ Uvedené možnosti mohou využít děti, resp. zletilé fyzické osoby, které pozbyly české či československé státní občanství v důsledku dvoustranných smluv o zamezení vzniku dvojího státního občanství, které Československo v minulosti uzavřelo se Spojenými státy americkými a s některými bývalými socialistickými, resp. lidově-demokratickými státy. Uvedená možnost se týká bývalých státních občanů České republiky, kteří pozbyli státní občanství České republiky podle § 17 zákona č. 40/1993 Sb. nabytím cizího občanství, a to s ohledem na skutečnost, že způsob pozbytí státního občanství České republiky v důsledku nabytí státního občanství cizího státu zákon č. 186/2013 Sb. na rozdíl od zákona č. 40/1993 Sb. již neobsahuje.

Zjednodušené nabytí státního občanství České republiky bývalým občanem tak již není, oproti zákonu č. 40/1993 Sb., omezeno na případy, kdy k pozbytí českého resp. československého státního občanství došlo pouze v období od 25. února 1948 do 28. března 1990, tzn. že zákon č. 186/2013 Sb. neobsahuje časové omezení - prohlášení tak může učinit i bývalý občan, který státní občanství pozbyl před 25. únorem 1948 a po 28. březnu 1990.

Zákon č. 186/2013 Sb. nerozlišuje, na základě jakého právního titulu došlo k pozbytí státního občanství bývalého státního občana, ovšem s tou zásadní výjimkou, že zákon z možnosti zjednodušeného nabytí státního občanství České republiky vylučuje osoby, které československé státní občanství pozbyly podle ústavního dekretu³¹⁾, aby nedocházelo k revizi vztahů založených na základě výsledků druhé světové války, nebo které pozbyly státní občanství podle mezi-

³⁰⁾ Ustanovení § 31 zákona č. 186/2013 Sb.

³¹⁾ Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

národní smlouvy³²⁾ vyplývající z poválečného uspořádání střední Evropy. Přesto osoby, které podle této právní úpravy později československé státní občanství opětovně nabyly a poté znovu pozbyly například propuštěním se státního svazu, budou moci učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky.

Dále je umožněno učinit prohlášení o státním občanství České republiky i těm bývalým československým státním občanům, kteří se sice nestali českými státními občany podle zákona č. 39/1969 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, avšak před odchodem do ciziny měli trvalý pobyt na území České socialistické republiky nebo České republiky, za předpokladu, že nejsou slovenskými státními občany. Zákon tak umožňuje zjednodušeně nabýt státní občanství České republiky osobám, které se sice nestaly českými státními občany, ale jejich vazba k České republice byla dána jejich faktickým pobytem na jejím území.

Zákon č. 186/2013 Sb. neumožňuje nabýt státní občanství České republiky prohlášením bývalému československému občanu, který se stal či by se stal k 1. lednu 1969 slovenským státním občanem, resp. po 1. lednu 1969 do účinnosti tohoto zákona nabyl slovenské státní občanství a dosud je slovenským státním občanem.

Zákon č. 186/2013 Sb. na rozdíl od zákona č. 40/1993 Sb. neumožňuje bývalému občanovi do prohlášení zahrnout rovněž jeho nezletilé dítě, které nikdy nebylo státním občanem České republiky.

Zákon č. 186/2013 Sb., stejně jako zákon č. 40/1993 Sb., počítá i s případy, kdy bude nepochybné, že fyzická osoba byla ke dni zániku České a Slovenské Federativní Republiky, tj. k 31. prosinci 1992, československým státním občanem, ale nebude možné podle příslušných právních předpisů zjistit, zda k tomuto datu měla české státní občanství nebo slovenské státní občanství. To znamená, že v důsledku předchozí právní úpravy, která od 1. ledna 1969 vznikem československé federace určovala republikové státní občanství, se nestala českým ani slovenským státním občanem.³³⁾ Je zachována možnost, aby fyzická osoba, která k datu zániku československé federace měla dnes již neexistující československé státní občanství, mohla nabýt státní občanství České republiky, pokud již není státním občanem Slovenské republiky. Jde o zcela ojedinělé případy, kdy českoslovenští státní občané a jejich předci žijí nebo žili nepřetržitě v cizině a trvalý pobyt na území České republiky neměli. Prohlášení o českém státním občanství je pak umožněno učinit i potomkům takových osob v linii přímé, a to za předpokladu, že tito potomci nebyli českými státními občany, ani občany Slovenské republiky.

³²⁾ Smlouva mezi ČSR a SSSR o Zakarpatské Ukrajině č. 186/1946 Sb.

³³⁾ Ustanovení § 32 zákona č. 186/2013 Sb.

Zákon č. 186/2013 Sb. obsahuje speciální ustanovení, které umožňuje prohlášením nabytí české státní občanství rovněž fyzické osobě, která se narodila v době od 1. října 1949 do 7. května 1969 mimo území Československé republiky a jeden z jejích rodičů byl ke dni jejího narození československým státním občanem a k 1. lednu 1969 se stal (nebo by se k tomuto dni stal) českým státním občanem.³⁴⁾ Toto prohlášení lze podat nejpozději do jednoho roku od data nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. do 1. ledna 2015). Po uplynutí jednorocní lhůty možnost učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky pro uvedené fyzické osoby zanikne.

Zákon č. 40/1993 Sb. neřešil problematiku nabývání státního občanství České republiky v případě nezletilých fyzických osob, které se narodily cizincům na území České republiky, popřípadě přesídlily na území České republiky společně s rodiči již v dětství, a mají tudíž úzké vazby k České republice od narození nebo od útlého věku. Tyto osoby bývají označovány za tzv. „přistěhovalce druhé generace“, pokud se narodily rodičům až po jejich příchodu do České republiky. Ve většině případů jde o osoby, které jsou vzhledem k délce svého pobytu na území České republiky prakticky zcela integrovány do české společnosti. Zájmem České republiky zůstává, aby závěrečná fáze jejich integrace byla úspěšně završena, což bude usnadněno možnostmi zjednodušeného nabytí státního občanství České republiky³⁵⁾.

Tuto problematiku řeší nově zákon č. 186/2013 Sb. možností nabytí státního občanství prohlášením tzv. druhé generaci cizinců žijících na území České republiky.³⁶⁾ K tomu, aby bylo nabývání státního občanství České republiky umožněno fyzickým osobám, které v České republice po určitou dobu oprávněně pobývají před dosažením zletilosti, zavazuje Českou republiku i čl. 6 odst. 4 písm. f) Evropské úmluvy o státním občanství. Toto prohlášení bude moci učinit cizinec ve věku 18 až 21 let, který má na území České republiky povolen trvalý pobyt a nejpozději od věku 10 let se až k datu prohlášení nejméně dvě třetiny této doby oprávněně zdržuje na území České republiky. Dále bude muset být prokázáno, že nebyl pravomocně odsouzen pro trestný čin nebo provinění, pokud se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen. Podle přechodného ustanovení uvedeného v tomto zákoně bude možné ve lhůtě jednoho roku od data nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. do 1. ledna 2015) učinit uvedené prohlášení, i když půjde o cizince staršího 21 let, pokud bude splňovat podmínky uvedené v § 35 odst. 1 písm. a) a c) zákona č. 186/2013 Sb.³⁷⁾

³⁴⁾ Ustanovení § 33 zákona č. 186/2013 Sb.

³⁵⁾ Většina z původních 15 členských států Evropské unie již tyto otázky vyřešila ve své právní úpravě státního občanství tím, že umožňuje nabytí státního občanství přistěhovalcům druhé a třetí generace zjednodušeným způsobem, popř. *ex lege* (např. Republika Rakousko, Belgie, království, Francouzská republika, Spolková republika Německo, Italská republika, Nizozemsko, Španělské království aj.).

³⁶⁾ Ustanovení § 35 zákona č. 186/2013 Sb.

³⁷⁾ Ustanovení § 73 zákona č. 186/2013 Sb.

Tento způsob nabytí státního občanství České republiky nevylučuje možnost uvedení osob nabytí státního občanství České republiky udělením ještě před dosažením zletilosti. Na rozdíl od nabývání státního občanství České republiky udělením, kde je v případě nezletilé osoby třeba, aby žádost podali rodiče, a žádost se posuzuje i ve vztahu k rodinným vazbám nezletilé osoby, neboť je v jejím zájmu, aby měla stejné státní občanství jako její rodiče, v tomto případě se bude fyzická osoba moci po dosažení zletilosti zcela samostatně rozhodnout pro nabytí státního občanství České republiky, a to nezávisle na svých rodičích.

Z důvodu právní jistoty nově umožňuje zákon č. 186/2013 Sb. nabytí prohlášením státního občanství České republiky v těch případech, kdy byl fyzické osobě neoprávněně vydán doklad prokazující státní občanství České republiky, pokud osoba, které byl tento doklad vydán, byla v dobré víře, že je státním občanem České republiky, a za předpokladu, že takový doklad nebyl ve lhůtě 10 let ode dne jeho vydání zrušen (lhůta 10 let odpovídá době platnosti občanského průkazu, který bude zpravidla tím dokladem, jímž se státní občanství České republiky prokazovalo).³⁸⁾ V takovém případě se za den nabytí státního občanství České republiky bude považovat den vydání prvního dokladu fyzické osoby prokazujícího státní občanství České republiky.

Zákon č. 186/2013 Sb. současně řeší institutem prohlášení i situace, kdy se dítě na území České republiky zdržuje v souladu se zákonem o pobytu cizinců (případně v souladu se zákonem o azylu), pokud bylo svěřeno do náhradní péče. Nabytí státního občanství České republiky by mělo umožnit snadnější integraci těchto dětí do české společnosti a mělo by přispět k jejich pozitivnímu vývoji. Nabytí státního občanství je vázáno na učinění prohlášení o nabytí státního občanství České republiky ze strany oprávněné osoby. Vedle rodičů může být touto osobou rovněž osoba, které bylo dítě svěřeno do péče, nebo ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy anebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které pečují o dítě na základě pravomocného soudního rozhodnutí. Možnost učinit prohlášení je tak umožněna i osobám, které budou mít dítě fakticky v péči a budou tak odpovědné za jeho vývoj. K přijetí takového prohlášení je příslušné Ministerstvo vnitra.

Všechna výše uvedená prohlášení (s výjimkou prohlášení týkajících se dětí svěřených do náhradní péče) budou přijímána krajskými úřady. Prohlášení bude možné učinit i před zastupitelským úřadem České republiky (zastupitelský úřad nebo konzulární úřad České republiky, s výjimkou konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem).

³⁸⁾ Ustanovení § 34 zákona č. 186/2013 Sb.

Nabývání státního občanství České republiky v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče

Dítě, které se narodí na území České republiky a na území České republiky se zdržuje v souladu se zákonem o pobytu cizinců (případně v souladu se zákonem o azylu) a ke dni narození bylo a nadále je bezdomovcem, pokud bylo na základě rozhodnutí orgánu České republiky svěreno do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče, rovněž nabývá státní občanství České republiky. Uvedené se tak bude týkat především těch dětí narozených na území České republiky, které jsou bezdomovci a o které se jejich rodiče odmítli dlouhodobě postarat a přenechali je zde k ústavní péči a následnému umístění do nových rodin. Nabytí státního občanství těmito dětmi by mělo usnadnit jejich budoucí výchovu v České republice. Nabytí státního občanství České republiky je spojeno s nabytím právní moci rozhodnutí soudu o svěření do náhradní péče.

Pozbývání státního občanství

Obecně

Zákon č. 40/1993 Sb. umožňoval pozbývání státního občanství České republiky dvojím způsobem, a to buď prohlášením nebo nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle.³⁹⁾ V zákoně č. 186/2013 Sb. již není součástí ustanovení, podle kterého čeští státní občané, kteří na základě vlastní žádosti nabyli cizí občanství, automaticky pozbyli občanství České republiky (pokud nejde o výjimku, která umožňuje i v těchto případech zachování státního občanství České republiky). Pokud tedy po 1. lednu 2014 nabude český státní občan cizí státní občanství, tato skutečnost nebude mít žádný dopad na jeho české státní občanství, které mu zůstane zachováno - bude mít tedy dvojí občanství.

Prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky

Jediným možným způsobem pozbytí českého státního občanství je dle nové právní úpravy jeho pozbytí na základě prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky. Toto prohlášení bude vázáno na splnění následujících podmínek ze strany státního občana České republiky:

- trvale se zdržuje v cizině,
- není v České republice přihlášen k trvalému pobytu a
- je zároveň státním občanem cizího státu nebo žádá o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky činí v souvislosti s nabytím tohoto státního občanství.

³⁹⁾ Ustanovení § 13 zákona č. 40/1993 Sb.

Možnost, aby státní občan mohl z vlastní vůle pozbyt státní občanství, za předpokladu, že se nestane bezdomovcem, vyžaduje čl. 8 Evropské úmluvy o státním občanství. Nově je umožněno učinit prohlášení i v případě, kdy státní občan České republiky nebude ještě mít cizí státní občanství, o které žádá a k jehož udělení je požadován doklad o pozbytí státního občanství České republiky.

Tato nová právní úprava je nezbytná vzhledem k tomu, že oproti právní úpravě v zákoně č. 40/1993 Sb. není v nové právní úpravě automatické pozbytí státního občanství České republiky v důsledku nabytí cizího občanství na vlastní žádost.

Na základě čl. 7 odst. 1 písm. a) Úmluvy o omezení případů bezdomovectví bylo v nové právní úpravě zavedeno, že státnímu občanu České republiky, který činí prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky, bude vydán nejprve doklad o tom, že pozbude státní občanství České republiky, přičemž k jeho pozbytí automaticky dojde až okamžikem doručení dokladu o nabytí cizího státního občanství příslušnému úřadu. Tímto způsobem tak bude prohlašovatel mít zájem na doručení dokladu o nabytí cizího státního občanství příslušnému úřadu a státoobčanská evidence bude obsahovat spolehlivé údaje o fyzických osobách, které uvedeným způsobem státní občanství České republiky pozbyly. Pokud by k pozbytí státního občanství České republiky mělo dojít již okamžikem nabytí cizího státního občanství, neměly by často příslušné úřady žádné nástroje k tomu, aby zjistily, zda prohlašovatel cizí státní občanství nakonec nabyl a zda k pozbytí státního občanství České republiky skutečně došlo.

Prohlašovatel musí při podání prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky prokázat státní občanství České republiky a dále musí k prohlášení připojit doklad prokazující pobyt v cizině a doklad o nabytí státního občanství nebo doklad prokazující příslibení nabytí cizího státního občanství.

Do prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky lze zahrnout i dítě. V případě, že je prohlášení činěno pouze jedním rodičem, je nutné předložit souhlas druhého rodiče, aby dítě pozbylo státní občanství České republiky. Souhlas musí být učiněn s úředně ověřeným podpisem. Souhlas rodičů se nevyžaduje v případech, kdy oba rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo jejich výkon v této oblasti byl omezen nebo pozastaven a dále v případech, kdy není znám jejich pobyt (pokud žijí mimo Českou republiku). V těchto uvedených případech může prohlášení o pozbytí státního občanství České republiky učinit pro dítě jeho zákonných zástupce nebo opatrovník, který k prohlášení připojí pravomocné rozhodnutí soudu o svém ustanovení.

V případě dítěte staršího 15 let je třeba k prohlášení o pozbytí státního občanství České republiky jeho souhlas s úředně ověřeným podpisem. V případě, kdy dítě starší 15 let vyjádří svůj souhlas a prohlášení podepíše před správním orgánem, úředně ověřený podpis se nevyžaduje.

Prohlášení o pozbytí státního občanství lze učinit před krajskými úřady. Učinit prohlášení bude možné i před zastupitelským úřadem České republiky, který podání (prohlášení) se stanovenými doklady postoupí k vyřízení příslušnému krajskému úřadu.

Státní občanství České republiky se pozbývá dnem převzetí dokladu o pozbytí státního občanství České republiky prohlášením.

Závěr

Státní občanství patří k jednomu ze základních znaků každého státu. Jeho koncept však není historicky, geograficky ani společensky neměnný. Na politický i společenský vývoj se snaží reagovat i nová česká právní úprava státního občanství. Při jejím zpracování se vycházelo z kombinace požadavků praxe, reflektujících dosavadní zkušenosti i nové trendy, z judikatury vrcholných vnitrostátních, nadnárodních i mezinárodních soudních institucí, jakož i podnětů z různých dotčených zájmových skupin.

V přechodném období, tj. v období, kdy končí původní právní úprava a nabývá účinnosti nová právní úprava, je potřebné zabývat se změnami, které nově přijatá úprava přináší. Uvedené změny jsou důležité nejen pro fyzické osoby, na které se nový zákon o státním občanství České republiky vztahuje, ale i pro správní úřady s nutností odlišit postup od původní právní úpravy.

Současně jde o důležitou zkoušku, kdy lze změnit postup správního orgánů, neboť na tyto případy (postup dle nového zákona o státním občanství České republiky) zatím, do doby než se vytvoří praxe nová, nelze do značné míry uplatnit požadavek legitimního očekávání dle § 2 odst. 4 *in fine* správního řádu.

Na druhou stranu je třeba současně vycházet z toho, že právě způsob aplikace nového zákona o státním občanství České republiky vytváří nová rozhodnutí, na základě kterých bude nutno v souladu se zásadou legitimního očekávání vycházet do budoucna při řešení obdobných případů.

V této souvislosti je třeba zejména upozornit, že jsou tvořeny, oproti předchozí právní úpravě, některé odlišnosti při vyřizování žádostí o nabytí státního občanství České republiky.

Jde zejména o to, že správní řízení ve věci žádosti o udělení státního občanství České republiky je zahájeno již dnem podání této žádosti u krajského úřadu (do 31. prosince 2013 bylo řízení zahájeno dnem, kdy žádost byla doručena na ministerstvo). Tato změna by měla zvýšit ochranu žadatelů proti případným průtahům při vyřizování žádosti o udělení státního občanství České republiky. Navíc je jim tímto způsobem přiznáno postavení účastníka řízení již od podání žádosti,

čímž se jejich pozice výrazně zlepšuje, když jim svědčí všechna práva z účastenství plynoucí.

Podstatnou změnou, se kterou se bude muset praxe vyrovnat, je ustanovení § 26 zákona č. 186/2013 Sb., které vyplývá ze zájmu na ochranu bezpečnosti České republiky, tj. že rozhodnutí, kterým bude zamítnuta žádost o udělení státního občanství České republiky, není přezkoumatelné soudem. To bude klást zvýšené nároky na činnost rozkladové komise ministra vnitra, která se bude muset zabývat nejen otázkou zamítnutí (té) žádosti, ale i procesním postupem před vydáním rozhodnutí v prvním stupni a v tomto smyslu bude nezbytné vycházet z judikatury, zejména z judikatury Nejvyššího správního soudu.

Oproti předchozí právní úpravě je výslovně upravena možnost obnovy řízení jak v případech řízení o udělení státního občanství České republiky, tak i v případech nabytí státního občanství České republiky prohlášením. Zde je zejména nutné věnovat pozornost skutečnosti, že pokud jde o „prohlášení“ je třeba postupovat podle části II správního řádu, se všemi důsledky, které z toho plynou (spis, číslo jednací, protokol, dokazování apod.). Jde o zásadní změnu oproti předchozímu stavu s tím, že je v těchto případech vyloučen postup podle části IV správního řádu. Uvedené tedy umožňuje, aby v těchto případech, kdy budou zákonem stanovené podmínky splněny, mohla proběhnout obnova řízení.

Pokud jde o hledisko *de lege ferenda*, bude se třeba po uplynutí určité doby znovu vrátit k posouzení otázek nabytí státního občanství České republiky nemanželských dětí na základě rozhodnutí soudu, kdy tato rozhodnutí nejsou vydána soudy v České republice. Zde jde zejména o posouzení otázky, zda by nemohlo dojít k případným obcházením zákona tím, že by v některých případech bylo vydáno takovéto rozhodnutí „cizím soudem“ a protože zde není možnost přezkoumání soudem v České republice podle zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, není zřejmé, zda splňuje standardy předvídané zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Je třeba vyhodnotit, zda nový systém, kdy sice dojde k určení otcovství k dítěti souhlasným prohlášením rodičů, ale dítě automaticky nenabude státní občanství České republiky, nezpůsobí matričním úřadům, které budou matriční problematiku posuzovat, problémy. Jde o další ze základních změn oproti předcházející právní úpravě, kdy určení otcovství k dítěti s sebou automaticky přinášelo i nabytí státního občanství České republiky.

Ve zmapování změn předchozí a stávající právní úpravy zejména na poli nabývání a pozbývání státního občanství České republiky vidím hlavní smysl této práce.

Shrnutí:

Autorka ve své práci porovnává právní úpravu nabytí a pozbytí státního občanství České republiky podle předchozí právní úpravy – zákona č. 40/1993 Sb. – a podle nyní platného a účinného zákona č. 183/2013 Sb. Text poskytuje cenný přehled právních změn týkajících se postupu vyřizování žádostí o udělení státního občanství, ale i nová pojetí jiných právních institutů (dopady nalezení, osvojení, určení otcovství, atp.). Lze říci, že v práci je přehledně zpracováno informativní minimum pro každého, kdo s problematikou státního občanství nějakým způsobem pracuje.

Citizenship – summary:

In the Article, the author compares legal regulation of acquisition and loss of citizenship of the Czech Republic in former Act No. 40/1993 Coll. and in current Act No. 183/2013 Coll. The Article provides with comprehensive overview of changes concerning the dealing with applications for acquisition of citizenship, but also new concepts of other legal institutes (finding a child on the territory of the Czech Republic, adoption, paternity establishment etc.). In the Article, one may find well arranged basic information for all who deal with citizenship issues.